

5 Actievoerders en ballonblazers

Een van de onderwerpen waar de BVD zich mee bezighoudt, is 'politiek (gewelddadig) activisme', actievoerders dus. Na de roerige jaren tachtig concludeert de BVD met name in het begin van de jaren negentig dat er van 'de Beweging' weinig over is. 'De crisis waarin de Beweging al enige tijd verkeert, heeft zich het afgelopen jaar verder verdiept', schrijft de BVD in zijn jaarverslag over 1991. 'Geringe actiebereidheid' en 'Geen opleving in de Beweging' zijn conclusies die de jaren daarna getrokken worden. Slechts de aanslagen van RARA mogen nog op serieuze aandacht van de BVD rekenen.

Vanaf 1996 komt er volgens de BVD weer wat meer fut in de actiebeweging en krijgen met name milieuactivisten een vermelding in de jaarverslagen. Aan het aantal benaderingspogingen door de BVD of zijn plaatselijke variant, de RID, is ook te zien dat men uit de hoek van milieuactivisten een toenemend aantal acties verwacht. Zo worden er in 1996 mensen benaderd voor het geven van informatie in onder andere Groningen, Nijmegen en Arnhem. Ook komt men tot de conclusie dat er zich een radicalere stroming ontwikkelt binnen de milieubeweging.

Beroepsactivisten

Naast milieuactivisten mogen dierenrechtenactivisten en antimilitaristen zich op (hernieuwde) aandacht van de BVD verheugen. Ook in deze kringen vonden verschillende benaderingspogingen plaats. In het jaarverslag van 1998 komt de BVD opeens met het begrip 'beroepsactivisten' op de proppen. 'Gaandeweg wordt het moeilijker de diverse actierreinen te scheiden.' 'Steeds meer kan gesproken worden van "beroepsactivisten" die op verschillende terreinen actief zijn: het milieu, de behandeling van dieren, kernafval en militarisme.' In 1999 benaderde de Regionale Inlichtingendienst in Rotterdam een jonge vrouw. Zij was een van de medeorganisatoren van een 'vredesvoetocht tegen kernwapens', die van 16 tot 27 mei 1999 plaatsvond tussen Den Haag en Brussel.

Deze voettocht was georganiseerd door 'Voor moeder Aarde'. Enkele dagen voor aanvang van de tocht werd de vrouw gebeld door 'Theo', een medewerker van de Rotterdamse RID, die haar begon uit te horen: 'Waar bestaat de groep uit, zitten er ook radicale mensen bij?' Ook was hij erg geïnteresseerd in het thema 'geweld' en hoe men daartegenover stond. De vrouw vertelde hem dat het een geweldloze actiegroep is en hield verder alles af. Een dag of tien later belde dezelfde persoon haar opnieuw. Enkele dagen daarvoor had in Nootdorp (vlakbij Rotterdam) een nertsensbevrijdingsactie plaatsgevonden. Of zij niet toevallig wist wie dat gedaan hadden. Waren dat misschien mensen van 'Voor moeder Aarde'? Met de opmerking 'Ik hou me met kernwapens bezig, niet met dierenrechten' maakte de vrouw een eind aan het gesprek.

Over het algemeen behoren de mensen die benaderd worden met de vraag of ze als informant voor de BVD willen werken niet tot de 'harde kern' van actiegroepen. Vaak gaat het om personen die er zijdelings bij betrokken zijn, wel eens in de kraakkroeg komen of bijvoorbeeld via hun werk contact hebben met activisten. Ook worden er regelmatig mensen benaderd die zelf allang niet meer actief zijn, maar nog wel contacten hebben binnen actiekringen. Zo werd er eind 2000 na de ontruiming van de gekraakte Kalenderpanden in Amsterdam, die met hevige rellen gepaard ging, iemand benaderd die al jaren niet meer betrokken was bij de kraakbeweging. Hem werd gevraagd om tegen betaling informatie door te geven over de Amsterdamse 'kraakscene'.

In Leiden werd een persoon thuis en op zijn werk bezocht met het verzoek om informatie over het anarchistisch actiecentrum Eurodusnie. Hij kwam er soms wel, maar echt actief was hij er niet. Men was vooral geïnteresseerd in wat er tijdens de aangekondigde acties rond het bezoek van koningin Beatrix aan Leiden, op 30 april 2000, te verwachten was. Inlichtingendiensten en politie waren erg actief in Leiden. Arrestanten werden na de ontruiming van een gekraakt pand urenlang ondervraagd over Eurodusnie, over bepaalde personen in dit centrum en over de acties rond koninginnedag. Ook

bezoekers van Las Vegas, een eetcafé annex weggeefwinkel, werden gefotografeerd. Enkele dagen voor koninginndag werden overburen van Las Vegas bezocht door 'een' inlichtingendienst met de vraag of ze hun huis beschikbaar wilden stellen voor het plaatsen van richtmicrofoons. De overburen hebben dit geweigerd.

Ook de eerdergenoemde vrouw in Rotterdam behoorde niet echt tot de 'harde kern van gewelddadige actievoerders'. Sterker nog, het was de eerste actie waar ze aan meedeed, en dan nog zijdelings ook. Zij kende verder nauwelijik andere actievoerders, behalve enkele mensen die ook actief waren binnen vredesgroepen.

Toch zal het niet altijd gaan om personen die aan de rand van bepaalde actiebewegingen opereren. Verhalen uit het verleden maken duidelijk dat er ook BVD-infiltranten geweest zijn die wel degelijk tot die zogenaamde harde kern van activisten doordrongen en er een zeer actieve rol speelden. Zo is er het verhaal van de BVD'er Joop de Boer (alias 'Joop Tiel') die jarenlang zeer actief was in de vredesbeweging. Ook in Nijmegen werd begin jaren negentig een BVD-infiltrant ontmaskerd die bijzonder actief was geweest in de plaatselijke kraakbeweging en ook betrokken was bij het Rood Verzetsfront, een 'poldervariant' van de RAF.¹

Er zijn ook recentere verhalen. Zo werd in maart 2001 in Nijmegen een jongeman benaderd met de vraag of hij voor de BVD wilde infiltreren in (radicale) dierenrechtengroepen. BVD'er 'John': 'We willen weten hoe het wereldje in elkaar zit, wat er nou eigenlijk leeft en of er een dreiging is, zoals wordt geroepen door diverse lieden. Je moet het meer als een onderzoek zien en niet zozeer toegespitst op individuen.'² De BVD bleef informatie over acties en activisten op milieugebied verzamelen. Naast het feit dat er op dit terrein de laatste jaren gewoonweg veel actie wordt gevoerd, gaat het ook over groeperingen die over het algemeen vrij open zijn. Het inbrengen van infiltranten door de BVD was dan ook niet een al te ingewikkelde zaak.

Tussen oktober 1995 en april 1996 vonden er in Arnhem en Nijmegen verschillende acties tegen Franse instellingen plaats. In 1995 hield Frankrijk kernproeven bij Mururoa in de

Stille Zuidzee, waartegen over de hele wereld actie werd gevoerd. In Arnhem werd op 17 oktober 1995 een bom geplaatst bij een kantoor van de bank Credit Lyonnais. Deze ging echter niet af. Twee weken later werd er in Nijmegen een molotovcocktail geworpen naar een kantoor van dezelfde bank. In Arnhem ontplofte op 2 januari 1996 een bom bij de plaatselijke vestiging van Banque Paribas in de Bastionstraat. In hetzelfde pand houdt ook de Franse honorair-consul kantoor. De actie werd enkele weken later opgeëist door een groepering die zich *ANGST* (Anti Nuclear Genootschap Stil Tegenoffensief) noemde. Deze actiegroep maakte ook melding van een bom aan boord van een Air France-vliegtuig, die overigens nooit is aangetroffen. Op 16 april 1996 ging ook bij het kantoor van *BASF* in Arnhem een bom af. Deze aanslag werd een tijd later in een brief aan het actieblad *Ravage* opgeëist door het Earth Liberation Front (*ELF*). *Ravage* kreeg kort daarop een inval van het Bastionteam, op zoek naar de originele brief. Dit origineel was allang, zoals gewoonlijk, vernietigd door medewerkers van *Ravage*. Wel ging het Bastionteam er met het complete abonneebestand van het blad vandoor.

Dit Bastionteam was naar aanleiding van de verschillende aanslagen opgericht en bestond uit een twintigtal rechercheurs. Daarnaast werd ook de *BVD* ingeschakeld. Het Bastionteam liet er met name in Arnhem geen gras over groeien. Binnen korte tijd werd daar een tiental mensen benaderd voor informatie over mogelijke daders van de aanslagen. Deze personen hadden allen een verleden als activist en op verschillende manieren een band met het bekende en inmiddels gelegaliseerde Arnhemse kraakpand Hotel Bosch. Dit leverde al met al geen resultaat op en op 22 augustus 1996 meldde de regiopolitie Gelderland-Midden dat het Bastionteam was opgeheven. In november 1996 werd er in Arnhem echter weer een tiental mensen benaderd in verband met de aanslagen. In dit geval ging het om mensen die betrokken waren bij het jongeren centrum Willemeen. Uiteindelijk is het allemaal op niets uitgelopen, en is er niemand opgepakt of veroordeeld voor de aanslagen. Wel hebben politie en inlichtingendiensten een aardig inkijkje gehad in het Arnhemse actiewezen.

In Nijmegen benaderde de BVD in 1996 op z'n minst drie personen. Twee van hen weigerden medewerking maar een derde, Eric (niet z'n echte naam), werkte daadwerkelijk enige tijd voor de dienst. Eric was een student psychologie die trompet speelde in de Nijmeegse Politiekapel, waar overigens wel meer burgers meespelen. Ook was hij actief binnen actiekringen. Zo deed hij bijvoorbeeld in 1995 mee aan een mars voor een kernwapenvrije wereld, van Brussel naar Moskou. Tijdens een actie bij de kerncentrale in Dodewaard, waar Eric in april 1996 bij aanwezig was, kwam hij een politieman tegen die ook meespeelde in de politiekapel. Deze vroeg hem naar zijn achternaam en korte tijd later ontving Eric een uitgenodiging voor een gesprek op een Nijmeegse politiebureau. In juni 1996 sprak hij hier met Peter Peters, medewerker van de RID van de regio Gelderland-Zuid. Peters vroeg hem of hij bereid was om informatie te verschaffen over milieuactivisten. 'Wij hebben gemerkt dat jij in kringen zit waar wij in geïnteresseerd zijn,' aldus de RID'er. Van de kant van de politie zou daar het een en ander, financieel, tegenover staan. Eric was op dat moment al een beetje uitgekeken op de actiebeweging. Later verklaarde hij dat hij voor de BVD was gaan werken uit nieuwsgierigheid, voor de spanning en 'omdat ik moeilijk nee kan zeggen'. Ook kon hij als student het geld goed gebruiken. De beide partijen komen overeen dat hij f 300 per maand plus onkosten (onder andere voor consumpties en een abonnement op *Ravage*) zou krijgen.

Bij het eerstvolgende gesprek, in motel Nuland, was er naast RID'er Peters ook een BVD-medewerker, die zich voorstelde als Arie Valentijn. Bij alle volgende gesprekken was deze Valentijn ook aanwezig. Deze vonden plaats in een 'safe-house' in Arnhem. De hier woonachtige vrouw zou bij lastige vragen, bijvoorbeeld van de burens, zeggen dat het om een bijbelstudieclub ging.

Het was niet de bedoeling dat Eric meteen de daders van de aanslagen in Arnhem en Nijmegen leverde. De hele operatie was meer opgezet om in de toekomst verzekerd te zijn van informatie ('We willen erin zitten als er in de toekomst weer zoiets gebeurt'). De opdrachten die hij in eerste instantie kreeg, waren er vooral op gericht hem een bekender gezicht te

laten worden binnen actiekringen. Zo moest hij zich aansluiten bij de voedselcoöperatie De Tuinbroek, een groep mensen die gezamenlijk biologische producten inkocht. De Tuinbroek was gevestigd in het Nijmeegse kraakpand De Grote Broek. Eric leverde de RID/BVD de complete ledenlijst van de coöperatie. Ook moest hij gaan eten in vegetarisch eethuis De Klinker, eveneens in De Grote Broek gevestigd. Hij kreeg vervolgens de opdracht binnen de coöperatie en het kraakpand contacten te leggen met mensen die zich bezighielden met (milieu)acties. Andere opdrachten waren er eveneens op gericht hem een bekender gezicht te geven. Zo bezocht hij regelmatig een café waar veel activisten kwamen ('Zat ik in café de Bijstand in mijn eentje pils te drinken'), ging hij enkele malen langs bij de linkse boekwinkel Assata, en bezocht hij een discussieavond over radicalisering van de milieubeweging.

Over zijn bevindingen bracht hij in de tweewekelijkse ontmoetingen met z'n runners verslag uit. Zij vroegen hem met name te noteren wie er bij de verschillende gelegenheden aanwezig waren, het woord voerden of anderszins opvielen.

Al met al had dit een langdurige BVD-operatie moeten worden. Bedoeling was dat Eric in elk geval voor de duur van z'n studietijd infiltreerde bij diverse actiegroepen. Daarna zou men wel verder zien. Eric zelf gooide echter na vier maanden de handdoek in de ring. Hij kon niet langer leven met het feit dat hij mensen die hem vertrouwden aan het verraden was. Op 16 oktober 1996 maakt hij z'n beslissing om te stoppen aan zijn runners bekend. De twee reageerden nogal geïrriteerd en verzochten hem het hele verhaal niet aan de grote klok te hangen. Ook geven ze hem nog een laatste vijftig gulden mee. Eric heeft desondanks iedereen die hij bespioneerde heeft ingelicht.³

Een infiltratiepoging bij Milieudefensie

Op 21 november 1998 plaatste *Vrij Nederland* onder de kop 'Sabotage op Schiphol' een artikel over BVD-infiltratie bij de Vereniging Milieudefensie. Een (toen) dertigjarige medewerker van de afdeling Speciale Operaties van de BVD zou, onder de naam Marc Witteveen, in 1996 geïnfiltrerd zijn in de anti-

Schipholafdeling van de milieuorganisatie. En dat terwijl de dienst gezworen had dat Milieudefensie geen onderwerp van onderzoek was.

Op 18 oktober 1996 meldde *De Telegraaf* dat de BVD 'vreest voor terreur op Schiphol'. Volgens de BVD zou er sprake zijn van een harde kern van milieuactivisten die genoeg had van het poldermodel en de ludieke acties, en die harde acties zou willen gaan voeren. Een van die acties waar de BVD in het Telegraaf-artikel mogelijk op zou kunnen doelen, vond plaats in januari 1996. Toen werd er op een van de taxibanen van Schiphol een aantal kraaienpoten gevonden, die tot grote ongelukken hadden kunnen leiden. Een vreemde actie, die niemand heeft opgeëist.

De Telegraaf suggereerde in hetzelfde artikel dat Wijnand Duyvendak, prominent Milieudefensiemedewerker, een van die voorstanders van een hardere lijn was. Duyvendak was op dat moment campagneleider van de acties tegen Schiphol. Bij Milieudefensie was men, op z'n zachtst gezegd, niet echt blij met het artikel. De organisatie was juist voorstander van overleg met Schiphol en wenste niet neergezet te worden als een 'extremistische' organisatie. Ze verzocht de BVD eind oktober 1996 om een gesprek naar aanleiding van het artikel. BVD-woordvoerder van Steen schreef op 28 oktober terug: 'In verband met de geheimhoudingsplicht van de BVD kunnen over de aandachtsgebieden van de BVD geen specifieke mededelingen worden gedaan. Gelet op de aanleiding van uw verzoek wijs ik er overigens op dat de Vereniging Milieudefensie geen onderwerp van onderzoek is van de BVD. De belangstelling van de BVD richt zich uitsluitend op personen of groepen van personen die gelet op de taakstelling van de BVD de aandacht van de BVD behoeven.'

Nu kun je over het waarheidsgehalte van mededelingen van een geheime dienst sowieso je twijfels hebben, in dit geval was het zeker gelogen. Namelijk welgeteld één dag voordat Van Steen zijn antwoord aan Milieudefensie doorfaxte, maakte Marc Witteveen zijn 'openbaar debuut' als activist voor de milieuorganisatie (hij was al 'gewoon' lid). Op 27 oktober 1996 hield Milieudefensie een actie in Vertrekhal 1 van

Schiphol, bestaande uit het oplaten van duizenden ballonnen in de hal. Een van de vrijwilligers die hielpen met het oppompen van de ballonnen, was Marc Witteveen. Ook zijn andere activiteiten bij Milieudefensie waren niet al te spannend. Zo bezocht hij een aantal vergaderingen, hielp een handje bij een actie op het strand van Wijk aan Zee en nam deel aan de klimgroep, die werd getraind in het beklimmen van gebouwen en bevestigen van spandoeken. Veel contact met andere Milieudefensiemedewerkers had hij niet.

Hoewel Milieudefensie toch niet echt een radicale organisatie te noemen is en Marc Witteveen ook niet de meest opwindende karweitjes te doen kreeg, had de BVD de hele operatie goed voorbereid. Het feit dat het hier ging om een medewerker van de dienst zelf, is al opzienbarend te noemen, want over het algemeen probeert de BVD mensen van buiten de dienst als informant te werven. Kennelijk was het belang van deze operatie zo groot dat men geen enkele risico wilde nemen. Ook uit andere feiten bleek dit. Om hun infiltrant van een nieuwe achtergrond te voorzien benaderde de dienst de directeur van een bedrijf in Diemen met het verzoek om iemand op kosten van de BVD te werk te stellen: Witteveen dus. Witteveen werd bovendien aanbevolen als iemand die 'veel van computers weet'. Wat dat betreft zou hij zich dus daadwerkelijk nuttig kunnen maken voor de onderneming. In de tijd dat hij voor het bedrijf werkte, hebben verschillende runners hem hier bezocht. Waarom de BVD uitgerekend dit bedrijf in Diemen met dit verzoek benaderde, is niet bekend, ook niet of er eerdere contacten waren tussen de directeur en de dienst.

Tegenover mensen van Milieudefensie liet Witteveen weten lange tijd in Amerika gewoond te hebben, maar dat hij zo genoeg had van de politiek en het individualisme in dat land dat hij besloot naar Nederland te gaan, het land van z'n grootouders.

Marc Witteveen schreef ook enkele ingezonden brieven naar *Ravage*. In mei 1997 liet hij weten dat het actieklimaat in Nederland hem nogal tegenviel: 'er is een activisme dat de indruk wekt niet verder te komen dan wat vage, vooral gezellige actie's (of moeten we hier "gezinsuitjes" lezen?) van overigens prima groepen als Greenpeace en Milieudefensie.'

Waar zijn sympathie, of misschien liever: interesse meer naar uitgaat, is een groep als het ELF (Earth Liberation Front), dat in 1996 uit protest tegen de kernproeven bij Mururoa enkele bommen liet ontploffen. 'Gelukkig zijn er enkelen opgestaan die zich nuttig en potentieel effectief lijken te verzetten.' Verder pleit hij voor meer samenwerking tussen linkse activisten, ook na de Eurotop in Amsterdam, om af te sluiten met: 'Lets put our actions where our mouth is! Genoeg!'

In september 1997 laat hij in *Ravage* opnieuw van zich horen. Ditmaal door middel van een verslag over een Earth First!-actiecamp in Schotland dat hij in juni bezocht had. Echt succesvol uit het oogpunt van de BVD zal dit bezoek waarschijnlijk niet geweest zijn. Ongetwijfeld kwam hij daar onder meer om te kijken wat voor Nederlandse activisten er aanwezig zouden zijn. Buiten de kookploeg van mobiele keuken Rampenplan was hij echter de enige Nederlander in het kamp. Ook deden er door zijn gedrag en gebrekkige kennis van het actiewezen al verhalen over hem de ronde in het kamp dat hij weleens van een inlichtingendienst zou kunnen zijn...

Na november 1997 is niet meer van Marc Witteveen vernomen. In die maand vertrok hij volgens eigen zeggen weer naar de Verenigde Staten om een ziek familielid bij te staan. Ook zegde hij die maand zijn abonnement op *Ravage* op, stopte de huur van zijn woning en liep zijn arbeidscontract af. Het bevolkingsregister geeft aan dat Marc Witteveen vertrokken is naar San Diego.

Milieudefensie en de BVD kwamen in maart 1997 bijeen. Na een aanvankelijke weigering door de BVD van een gesprek met Milieudefensie, die hierom gevraagd had na het Telegraaf-artikel van 18 oktober 1996, kwam de dienst korte tijd daarna zelf met het verzoek om een gesprek. In dit 'kennismakings-gesprekje' bevestigde de BVD bij monde van Jan Harm Bakhuis nogmaals dat de dienst Milieudefensie als organisatie niet in de gaten hield. 'Wel richt de BVD zich op personen, dus theoretisch gezien ook op personen binnen Milieudefensie. Maar dit is puur hypothetisch', zei Bakhuis. Ook was de BVD noch de CRI verantwoordelijk voor het uitlekken van gegevens naar *De Telegraaf*. Dit zou gebeurd zijn door Peter Siebelt, een

verwoed verzamelaar van alles wat volgens hemzelf 'links' is. Bakhuis verklaarde dat er met name vanuit het bedrijfsleven (onder andere Schiphol, Siemens, AKZO, KLM) druk zou worden uitgeoefend op de BVD om Milieudefensie in de gaten te houden. Elke actie en elk vermist verkeersbaken zouden zij in verband met Milieudefensie brengen. Ook binnen de BVD zelf gingen deze geluiden steeds meer op.

Het tweede gesprek, in maart 1998, heeft een zelfde soort insteek. Bakhuis begint ook hier weer over druk van buitenaf. Specifiek ging het over de bezetting van de Rijksluchtvaartdienst en een vliegtuig op Schiphol die Milieudefensie georganiseerd had. Vooral Schiphol en de KLM zouden de BVD hebben verweten waarom deze daar niets van wist. Ook zouden zij de BVD opnieuw onder druk hebben gezet om Milieudefensie wel als 'target' te zien.

Na aanleiding van de publicatie over Marc Witteveen in *Vrij Nederland* van 21 november 1998 stuurt Milieudefensie een boze brief naar de BVD met het dreigement de gesprekken te beëindigen. Op aandringen van de BVD vindt er een derde gesprek plaats op 27 januari 1999. Hierin bevestigt de BVD de juistheid van het verhaal dat VN had gepubliceerd, en de vermoedens dat Marc Witteveen Milieudefensie had gebruikt als opstapje naar radicalere groepen. De infiltratie van Witteveen en het eerste gesprek (maart 1997) waren gericht op het oplossen van de 'kraaijenpotenactie', volgens Bakhuis een 'zeer ernstige, zometertijd terroristische daad'. Doel was om te bekijken in hoeverre het mogelijk zou kunnen zijn dat Milieudefensie, of personen binnen Milieudefensie, betrokken was bij deze actie. De BVD was tot de conclusie gekomen dat Milieudefensie niet het soort organisatie was dat zich van dergelijke middelen bediende en had daarom ook de infiltratie van Witteveen in Milieudefensie stopgezet.

Het klinkt allemaal heel redelijk en logisch, maar erg waarschijnlijk is het niet. Zo lag er tussen de 'kraaijenpotenactie' en het actief worden van Marc Witteveen, zogenaamd in het kader van het onderzoek naar de kraaijenpoten, veertien maanden.

Ook ging er volgens Bakhuis bij de BVD het gerucht dat GroenFront! een soort verlengstuk van Milieudefensie zou zijn. Wat Milieudefensie niet zou kunnen doen, zou

GroenFront! 'opknappen'. De BVD zou zich zorgen maken over activisten die naar hardere actiemiddelen grepen omdat er toch niet naar hen geluisterd werd. Buitenlandse activisten die 'maling aan onze vorm van democratie hebben', zouden deze gevoelens nog eens versterken.

De BVD wilde daarom graag een lijntje naar Milieudefensie openhouden. Zoiets als ze vroeger met de vakbeweging hadden, waardoor bijvoorbeeld CPN'ers gewerd konden worden uit de top van de verschillende vakbonden. De scheiding tussen 'redelijke' milieuorganisaties als Milieudefensie en Greenpeace en radicalere groepen als GroenFront! moet dan ook voornamelijk in dit daglicht gezien worden. Het zou volgens Bakhuys ook in het belang zijn van Milieudefensie als zij niet op één lijn werd gesteld met GroenFront!

Na januari 1999 zijn er geen gesprekken meer geweest tussen de BVD en Milieudefensie. De laatste laat overigens weten daar ook geen enkele behoefte meer aan te hebben. Toch kan de BVD de milieuorganisatie niet helemaal loslaten. Aan de vooravond van de Klimaattop, die van 12 tot 25 november 2000 plaatsvond in Den Haag, nam de dienst contact op met een medewerker van Milieudefensie die in werkelijkheid al geruime tijd ex-medewerker was. De BVD en de politie in Den Haag waren enigszins ongerust over de Klimaattop. Met de rellen van Seattle en Davos in het achterhoofd was men bang dat het ook in Den Haag uit de hand zou lopen. Er was met name geen zicht op buitenlandse activisten die zouden komen. De vraag aan Milieudefensie was dan ook of zij wel iets hiervan wist: zij was immers druk bezig met het voorbereiden van acties. Aangezien de persoon die gebeld werd, er niets over kon vertellen, nam hij contact op met Milieudefensie. Hier hadden ze het echter druk met het voorbereiden van de acties en waren ze van mening dat problemen inzake de openbare orde maar door de politie moesten worden opgelost. Van rellen of ernstige ordeverstoringen is het nooit gekomen.

Dat milieuactivisten voorlopig nog niet verlost zijn van bemoeienissen van de BVD of de RID, bleek uit een klein berichtje in *Metro* van 7 februari 2001. Hierin viel te lezen dat de politie van de regio Zuid-Holland-Zuid de komende jaren een hoop milieuacties en -activisten verwacht door de aanleg

van de Betuwelijn en de Hogesnelheidslijn. Om alvast voorbereid te zijn verdubbelde de RID het aantal medewerkers. Wat iemand op *De Aktielijst* deed concluderen: 'Waarmee weer is aangetoond dat activisme goed is voor de werkgelegenheid.'

Dierenrechtenactivisten

Ook dierenrechtenactivisten genieten de aandacht van de BVD. Dierenrechten zijn een van de gebieden waarop actievoerders zich flink roeren. Zo werden er brandaanslagen gepleegd op vleesverwerkingsbedrijven, waarbij voor miljoenen euro schade werd aangericht. Ook werden er op grote schaal nertsen bevrijd. Deze acties werden opgeëist door actiegroepen zoals het Animal Liberation Front (ALF), het Dierenbevrijdingsfront en Rode Haan. Naast de branche zelf, die een beloning uitloofde voor informatie over daders, waren ook politie en de BVD geïnteresseerd in deze groeperingen. Omdat de dierenrechtenbeweging een relatief jonge en gesloten beweging is, voor zover er al van een beweging gesproken kan worden, is een van de manieren voor de BVD om meer zicht op de verschillende groepen te krijgen, het werven van informanten. In 1993 vestigde de uit de Verenigde Staten afkomstige dierenrechtenorganisatie PETA (People for the Ethical Treatment of Animals) zich in Nederland. In de VS werd de organisatie om haar redelijk radicale standpunten scherp in de gaten gehouden door de FBI en andere inlichtingendiensten. Toen PETA een kantoor opende in Nederland, duurde het niet lang voordat de BVD op de stoep stond bij een van de bestuursleden. Wist hij eigenlijk wel dat PETA een geweldadige organisatie was, nauw verbonden met het ALF? PETA zou zich in Nederland toch wel rustig opstellen? En was hij wel op de hoogte van zijn verantwoordelijkheid als bestuurslid? Wilde hij trouwens niet als informant voor de dienst komen werken? Het bestaan van PETA in Nederland was geen lang leven beschoren en de organisatie is enkele jaren geleden opgedoekt.

Naast het werven van informanten zoekt de BVD het ook in samenwerking met andere diensten. Zo nemen medewerkers van de BVD in oktober 2000 deel aan een ontmoeting met vertegenwoordigers van politie, justitie en inlichtingen- en vei-

ligheidsdiensten uit Nederland en België. Naast een evaluatie van het Europese voetbalkampioenschap dat eerder dat jaar in beide landen plaatsvond, werd er gesproken over dierenrechtenactivisme. Ook België heeft de laatste jaren te maken gehad met diverse aanslagen en nertsenbevrijdingen. Doel van de bijeenkomst was onder meer om te kijken of er overeenkomsten zijn in de aanslagen, en of aanslagen in België mogelijkwijs door Nederlanders waren gepleegd. 'Een aantal doelwitten van het ALF in België is gelegen langs de autosnelweg via welke men Nederland snel kan bereiken', melden de notulen, die via een beroep op de Wet Openbaarheid van Bestuur boven tafel kwamen.

Iets wat de BVD ook doet, is het voorlichten van bijvoorbeeld politiemensen of marechaussees voorafgaande aan een actie of demonstratie. Zo was er in oktober 1998 in Leiden de Animal Rights Gathering, een internationaal treffen van dierenrechtenactivisten. Een van de acties zou plaatsvinden bij BPRC in Rijswijk, waar onder andere proeven met apen worden uitgevoerd. Van tevoren werd de Marechaussee, die speciaal voor deze actieweek ingeschakeld was, gebriefd door een medewerker van de BVD. Volgens de BVD waren de deelnemende actievoerders allemaal ALF'ers en zeer militant. De marechaussees waren niet erg onder de indruk van de voorlichting. Het praatje was zeer algemeen, en de BVD'er wist op zeer algemene vragen (dingen die gewoon op de website stonden) geen antwoord. Ook bij volgende briefings was dit het geval. Deze briefings vinden zo'n beetje standaard plaats bij niet-aangemelde acties of demonstraties.

Alleen in het begin van 2000 zijn er in Nederland mensen opgepakt in verband met acties tegen nertsenhouders. Het ging hier om twee Duitsers die in de buurt van een nertsenfokkerij werden aangehouden. Zij hadden weliswaar gereedschap en een plattegrond van de fokkerij bij zich, maar werden opgepakt buiten het terrein, nog voordat ze iets hadden kunnen doen. Ze zijn daarna uitgeleverd aan Duitsland. Maar daar bleef het bij wat opgepakte activisten betreft.

Uiteraard is dit niet tot ieders tevredenheid. Verschillende politiekorpsen klagten over de gebrekkige coördinatie. Ook de woordvoerder van de Nederlandse Vereniging van Fokkers van

Edelpelsdieren, Wim Verhagen, beklagde zich in een radio-uitzending over de geringe daadkracht van de politie. 'Het komt regelmatig voor dat informatie bij de CRI terechtkomt via ons, in plaats van via de politie.' Zijn vereniging loofde dan ook zelf maar een beloning van f 15.000 uit voor tips die leiden tot arrestatie van daders van aanslagen of nertsenbevrijdingen.

Ook in de Tweede Kamer worden er af en toe vragen gesteld over het onderwerp. In oktober 2000 antwoordde minister Benk Korthals op vragen vanuit de Kamer: 'De problematiek rondom deze gewelddadige acties is bekend bij de politie en de BVD. De aanpak hiervan heeft prioriteit en wordt gedegen opgezet. De afdeling terrorisme en bijzondere taken van het KLPD vervult een ondersteunende en coördinerende rol bij deze onderzoeken. Meermalen heeft afstemming en vergelijking plaatsgevonden met andere politiediensten in Europa. [...] gegeven het grote aantal incidenten dat zich heeft voorgedaan, wordt inmiddels al op beperkt bovenregionaal niveau samengewerkt en worden momenteel de mogelijkheden onderzocht om op korte termijn een breder opgezette intensieve bovenregionale samenwerking op te starten om de aanslagen en incidenten in onderlinge samenhang nader en nog intensiever te onderzoeken. De eerder genoemde afdeling van het KLPD zal actief participeren in dit team. Uiteraard vindt er ook afstemming plaats met de BVD.' Op 14 december 2000 werd daadwerkelijk besloten tot instelling van een bovenregionaal rechteamteam dat zich bezighoudt met dierenrechtenactivisme. Ruim een jaar later is het team, 'Escape' geheten, al weer van de baan. Het Openbaar Ministerie liet in een persbericht weten dat het team in februari 2002 ontbonden is. Sinds de oprichting een jaar eerder hebben twaalf rechteamteamleden zich beziggehouden 'met mogelijke criminele activiteiten van extremistisch dierenactivisme'. Aangezien dit niet leidde tot de vervolging en/of veroordeling van verdachten, is het Escape-team opgeheven. De verzamelde informatie is aan de BVD en de Afdeling Terrorisme en Bijzondere Taken van het Korps Landelijke Politiediensten overgedragen. Wel kan er, als daartoe aanleiding bestaat, besloten worden tot het opnieuw instellen van een bovenregionaal of ander team dat zich met dierenrechtenactivisme bezig gaat houden.

Ruim een jaar later is het team, 'Escape' geheten, al weer

van de baan. Het Openbaar Ministerie liet in een persbericht weten dat het team in februari 2002 ontbonden is. Sinds de oprichting een jaar eerder hebben twaalf rechercheurs zich beziggehouden 'met mogelijke criminele activiteiten van extremistisch dierenactivisme'. Aangezien dit niet leidde tot de vervolging en/of veroordeling van verdachten, is het Escape-team opgeheven. De verzamelde informatie is aan de BVD en de Afdeling Terrorisme en Bijzondere Taken van het Korps Landelijke Politiediensten overgedragen. Wel kan er, als daartoe aanleiding bestaat, besloten worden tot het opnieuw instellen van een bovenregionaal of ander team dat zich met dierenrechtenactivisme bezig gaat houden.

Volgens een getroffen transporteur uit Den Oever is het allemaal vrij simpel. Op radio 1 liet hij weten: 'Er zijn in heel Nederland maar 25 mensen die dit soort acties, moreel gezien, kunnen doen. Je moet wel een bord voor je kop hebben om dat te doen. Het moet toch niet zo moeilijk zijn om daar in te infiltreren of iets dergelijks?'

Kollum

Begin november 2000 krijgt het Anti Discriminatie Buro Friesland in Leeuwarden een anonieme telefonische tip over een mogelijke aanslag op het asielzoekerscentrum in Kollum. In dit dorp was de situatie na de moord op Marianne Vaatstra nogal gespannen, met name rond het asielzoekerscentrum. Het ADB neemt de tip serieus en belt met het politiebureau van Burgum, het district waar ook Kollum in ligt. Kort daarna krijgt het ADB een telefoontje van de Centrale Recherche en Inlichtingendienst (CRI) waaraan nogmaals het verhaal wordt verteld.

Weer enkele dagen later wordt het ADB gebeld door 'Binnenlandse Zaken' met het verzoek tot een afspraak. Dit gesprek vond plaats op 22 november op het kantoor van het BVD. Wat de medewerkers van het ADB al vermoedden, werd bewaarheid: het ging inderdaad om een gesprek met de BVD, en wel met de heer Van Waalderen. De BVD was erg nieuwsgierig naar de inschatting van het ADB over de situatie in Kollum: 'Wat is volgens jullie mogelijk, wat denken jullie dat zou kunnen gebeuren?' Het ADB gaf zijn mening en vertelde

nog eens het verhaal van de tip.

Van Waalderen toonde daarnaast veel interesse in het archief van het ADB. Hij wilde daar graag eens een blik in werpen: 'Het zou mooi zijn als we foto's van de harde kern van relschoppers in Kollum zouden hebben.' Volgens Van Waalderen verliep de samenwerking met de politiekorpsen 'niet optimaal' en had hij om die reden geen foto's van bepaalde personen in Kollum. Het ADB reageerde afwijzend. Aan de ene kant had het geen behoefte aan snuffelende BVD'ers en aan de andere kant zit er over Kollum alleen maar openbronnenmateriaal (voornamelijk krantenknipsels) in het archief, materiaal dat de BVD zelf ook wel zou hebben.

Uiteraard zou de BVD graag willen weten wie de tipgever was. Omdat het ADB hierop geen antwoord kon of wilde geven, kwam Van Waalderen met de vraag of het ADB niet geïnteresseerd was om als 'tussenpersoon' op te treden tussen de BVD en de bevolking van Kollum. Het ADB zou dan contacten moeten leggen tussen de BVD en mensen als de tipgever, maar ook met leraren en maatschappelijk werkers. Het ADB wees dit meteen af, wat na vier uur praten het einde van het gesprek betekende.

Twee dagen later nam Van Waalderen opnieuw contact op met het ADB en verzocht om een nieuw gesprek. Hoewel men bij het ADB het nut daar niet echt van inzag stemde men toch in. In grote lijnen was het een zelfde gesprek. Weer ging Van Waalderen in op het archief van het ADB en probeerde hij uit te vissen wat ze daar in hebben: 'Heb je niet een leuke foto van wat mensen uit Kollum?'

Een goede ingang in Kollum had de BVD blijkbaar nog niet gevonden. Daarom was Van Waalderen erg benieuwd naar de bronnen van het ADB binnen Kollum en wie er, volgens het ADB, eventueel als contactpersoon voor de BVD kon dienen. Hij herhaalde zijn vraag of het ADB als tussenpersoon wilde fungeren tussen de BVD en de bevolking van Kollum. Tevergeefs. De BVD was nog steeds geïnteresseerd in de tipgever. Klaarblijkelijk had de dienst de telefoonlijsten van het ADB opgevraagd, want Van Waalderen vroeg nadrukkelijk nog eens naar de datum waarop deze persoon het ADB had gebeld.

De BVD'er was niet alleen benieuwd naar de situatie in Kollum, maar ook in het ADB zelf. Naast vragen over de orga-

nisatie van het ADB, wie werken er enzovoort, ging zijn interesse met name uit naar Ate de Jong, de 'baas' van het ADB. Ate de Jong is een oude bekende van de BVD, met name door zijn activiteiten voor de CPN. Ook was hij de oprichter van het FAFK, het Fries Anti-Fascisme Komitee. Van Waalderen was dan ook zeer geïnteresseerd in de lijnen tussen het ADB en het FAFK. Kennelijk is de BVD echter niet altijd even accuraat, want het FAFK was al enkele jaren voordien opgeheven. Met deze 'update' van de eigen archieven hoefde Van Waalderen dus niet helemaal met lege handen terug naar Leidschendam...

De Amsterdamse taxi-oorlog

Eind 1999, begin 2000 woedde er in Amsterdam een ware taxi-oorlog. Chauffeurs van Taxicentrale Amsterdam (TCA), tot dan toe min of meer monopolist in en rond de hoofdstad, en chauffeurs van nieuwkomer Taxidirekt lagen regelmatig met elkaar in de clinch. TCA'ers waren niet van plan hun vaste standplaatsen af te staan aan hun concurrenten van Taxidirekt, hoewel deze daar volgens de nieuwe taxiwet wel recht op hadden. TCA'ers beriepen zich hierbij op het feit dat zij hun taxivergunning voor veel geld (in sommige gevallen enkele tonnen) hadden moeten aanschaffen, terwijl chauffeurs van Taxidirekt deze bijna voor niks hadden verkregen. De TCA'ers beschuldigden Taxidirekt-chauffeurs van broodroof en weigerden hen toe te laten op de standplaatsen. Dit leidde onder meer tot het klemrijden van Taxidirekt-wagens, vernielingen en bedreigingen. Maar ook Taxidirekt-chauffeurs lieten zich niet onbetuigd.

Op het hoogtepunt van de 'oorlog' arresteerde de politie op 26 januari 2000 zes taxichauffeurs in Amsterdam, Rotterdam en Den Haag. Zij zouden plannen beramen om onder meer het treinverkeer rond Amsterdam plat te leggen, bussen van vervoersbedrijf Connexxion, dat ook met taxi's in Amsterdam zou gaan rijden, in de brand te steken en taxi's omver te gooien. Dit alles om te protesteren tegen de nieuwe taxiwet. Ook zouden zij een voortrekkersrol spelen in de organisatie van een grote demonstratie tegen genoemde wet. De arrestatie van de zes leidde tot grote woede onder taxichauffeurs. Zij trokken 's avonds met enkele honderden naar het Amster-

damse politiebureau Warmoesstraat, waar de twee gearresteerde Amsterdammers werden vastgehouden. Hier ontstond een massale vechtpartij waarbij de Mobiele Eenheid eraan te pas kwam om de demonstranten te verwijderen. Een van de twee arrestanten, Jerry van Dijk, werd onwel en moest met hartklachten worden afgevoerd naar het ziekenhuis. Uiteindelijk zat hij negen dagen in een cel.

Lange tijd bleef het vervolgens stil. Totdat in april 2001 opeens naar buiten kwam dat Jerry van Dijk, evenals zijn collega, buiten vervolging was gesteld. Zijn hele arrestatie was gebaseerd op een ambtsbericht van de BVD. De dienst had een anonieme tip gekregen, naar eigen zeggen 'uit doorgaans betrouwbare bron', over de betrokkenheid van Van Dijk bij de acties en speelde die door aan justitie. Bij verhoor voor de rechter-commissaris moest het hoofd van de BVD, Van Hulst, echter toegeven dat de informatie niet was gecontroleerd op juistheid.

Omdat er verder geen concrete aanwijzingen waren dat Van Dijk betrokken was bij bovengenoemde aantijgingen, restte de raadkamer van de rechtkamer niets anders dan hem buiten vervolging te stellen. Zij achtte het 'hoogst onwaarschijnlijk' dat de strafrechter de verdenkingen later bewezen zou achten.

Van Dijks advocaat, mr H. Scholten, was uiterst verbaasd over de gang van zaken. 'Van Dijk werd al geruime tijd afgehoord door de Amsterdamse politie. Uit die gesprekken bleek niets van enige betrokkenheid bij de acties. Er viel juist in te horen dat Van Dijk tegen collega's liet weten helemaal af te zien van acties. Ook deed hij herhaalde pogingen om het conflict juist te sussen. Hij had daarover veel contact met de gemeente en de politie.'

Ook trok Van Dijk zich terug uit voorbereiding van de geplande demonstratie tegen de nieuwe taxiwet omdat hij voorzag dat die uit zou lopen op geweld.

Het is een vreemd verhaal, want wat doet de BVD bij een lokaal probleem inzake de openbaar orde? Dat de dienst daarbij ook nog eens niet-gecontroleerde, onjuiste informatie de wereld in helpt, is vrij pijnlijk. Zeker gezien het feit dat politie en justitie de dienst blijkbaar zo serieus nemen dat ze vergeten dat hun eigen informatie, de getapte telefoongesprekken, het BVD-verhaal nogal tegenspreekt.

Taartengooiers

Dat de (op)komst van Pim Fortuyn niet op ieders instemming kon rekenen mag onderhand bekend zijn. Op 14 maart 2002 besloot een drietal actievoerders tot het zogenaamd 'taarten' van de politicus. In het Haagse perscentrum Nieuwspoort wierpen zij onder het motto 'Op naar de nul zetels!' drie taarten in het gezicht van Fortuyn. De drie wisten vervolgens te ontkomen, Fortuyn trok een schoon pak aan en de persconferentie vond alsnog plaats. Na de moord op Fortuyn op 6 mei 2002 kwam de actie opeens in een ander daglicht te staan. De taartactie, en het niet oppakken van de daders, zou er mede voor gezorgd hebben dat er een klimaat ontstond waarin de moord op Fortuyn kon plaatsvinden. Partijleden van de LPF en de advocaten Spong en Hammerstein lieten in de pers hun ongenoegen blijken over het niet vervolgen en arresteren van de drie actievoerders. Onder druk van de publieke opinie besloot het openbaar ministerie op 14 mei tot het arresteren van drie verdachten. Met veel machtsvertoon werden zij 's ochtends vroeg door een arrestatieteam van hun bed gelicht. Hoe het om achter de naam en verblijfplaats van de drie kwam, werd al snel duidelijk. De BVD stuurde namelijk op 23 april 2002 een ambtsbericht naar de landelijke officier van justitie, van de Molen-Maesen. De tekst van dit ambtsbericht luidde: 'Hierbij bericht ik u dat de Binnenlandse Veiligheidsdienst in het kader van de uitvoering van zijn wettelijke taak uit betrouwbare bron de identiteit heeft vastgesteld van de drie daders van de "taart"-actie tegen Wilhelmus Simon Petrus Fortuijn d.d. 14-03-2002 in Den Haag. Het betreft hier: xxxxx en zeer waarschijnlijk: xxxxx'.

De drie verdachten kwamen na drie dagen weer vrij. Volgens de rechter-commissaris waren er geen wettelijke gronden om hen langer vast te houden. Wel volgt er nog een proces over de taartactie. Of er voldoende bewijs is tegen de drie is echter de vraag. Het Nederlands Forensisch Instituut vergeleek foto's van de verdachten met videobeelden van de actie in Nieuwspoort. Zij kon echter niet tot de conclusie komen dat de verdachten ook daadwerkelijk de taarten gegoooid hebben.